

Тимченко О.М.,

кандидат економічних наук, доцент,
професор кафедри фінансів
ДВНЗ “Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана”

Сибірянська Ю.В.,

кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри фінансів
ДВНЗ “Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана”

ПРОГНОЗУВАННЯ ПОДАТКОВОГО БОРГУ НА ОСНОВІ АБСОЛЮТНОЇ ТА ВІДНОСНОЇ ОЦІНКИ ПОДАТКОВИХ РИЗИКІВ

Підтверджено доцільність прогнозування податкового боргу на основі оцінки ризику як міри мінливості результату. Встановлено зону ризику, в якій знаходиться податковий борг в Україні.

The authors corroborate the expediency of forecasting tax debt on the basis of risk estimation as a measure of result changeability and establish the risk zone in which the tax debt of Ukraine is.

Ключові слова: податковий борг, податкові ризики, прогнозування податкового боргу, методи абсолютної та відносної оцінки податкових ризиків.

Передбачення ситуації завжди було запорукою ефективного менеджменту. Ідеться про ймовірне визначення кількісних параметрів об'єкта управління в майбутньому з метою виявлення тенденцій його розвитку і, у разі негативного результату, розробки запобіжних заходів, спрямованих на упередження небажаних тенденцій. Особливої значущості процес прогнозування набуває, коли об'єкт управління, наприклад податковий борг, вже є явищем негативним. У такому випадку вкрай важливо володіти ситуацією щодо перспектив його розвитку, адже несплата податків впливає на обсяг бюджетних надходжень, а відтак — на виконання державою конституційних зобов'язань.

Прогнозування податкового боргу в Україні фактично не здійснюється. Причина у відсутності теоретичних засад і практичного досвіду реалізації даного процесу. У цьому зв'язку актуальними є обґрунтування підходів і розробка методики прогнозування податкової заборгованості.

У вітчизняній фаховій літературі бракує наукових досліджень із питань прогнозування податкового боргу, хоча на основі аналізу даних ДПА України вже було обґрунтовано доцільність застосування методів фільтрації сезонної компоненти часового ряду, а з використанням інформації ДПІ району — методів екстраполяції трендів¹. Проте їх застосування обмежене характером часового ряду. Пізніше ми

¹ Сибірянська Ю.В. Застосування економіко-математичних методів у прогнозуванні податкового боргу // Науковий вісник Буковинської державної фінансової академії. — 2006. — Вип. 7. —

продовжили пошук у цьому напрямі, обґрунтувавши доцільність прогнозування податкового боргу на основі оцінки ризику як міри мінливості результату та розрахунку коефіцієнта бюджетних втрат². Точність прогнозів, отже — обґрунтованість методів прогнозування, перевіряється часом, коли відома фактична величина заборгованості. З огляду на це вважаємо за потрібне перевірити правильність наших висновків щодо застосування зазначених показників оцінки податкових ризиків до прогнозування податкового боргу (у разі розширення базисного періоду) та щодо адаптації інших загальновідомих статистичних методів до процесів прогнозування податкової заборгованості в Україні. На нашу думку, це має збільшити можливості податкового менеджменту.

Таким чином, мета статті — підтвердити чи спростувати доцільність прогнозування податкового боргу в Україні на основі абсолютної та відносної оцінки податкових ризиків. Ми здійснимо прогноз податкового боргу на 01.01.2010 і порівняємо отриманий результат із фактичною величиною податкової заборгованості, яка вже відома на указану дату. Якщо суттєвих розбіжностей не буде, спрогнозуємо величину боргу на 01.01.2011.

Ураховуючи зміст та особливості обчислення абсолютних і відносних показників оцінки ризиків, передусім визначимося з методологічним підходом до трактування сутності податкового ризику, щодо якого у фаховій літературі сформувався дві точки зору. Перший підхід, пов'язаний з розрахунком імовірності втрат (держави чи платника) у процесі оподаткування, відповідає класичній теорії ризиків (Дж.С. Мілль, Н.У. Сеніор). Серед сучасних науковців погляди представників класичної теорії поділяють А.А. Бурдина, О.М. Десятнюк, Л.Ш. Лозовський, Б.А. Райзберг, Є.Б. Стародубцева³. Другий, за яким визначається ймовірність відхилення від бажаного результату, відповідає неокласичній теорії ризиків (А. Маршалл, А. Пігу). Прихильниками цієї теорії є сучасні науковці А.П. Альгін, П.Г. Вашків, В.М. Гранатуров, С.Ю. Попіна, Д.А. Штефаніч, О.І. Ястремський⁴.

С. 354—363; *Сибірянська Ю.В.* Адаптація економіко-математичних методів до планування доходів бюджету та податкового боргу в Україні // Стан та проблеми інноваційної збудови України: 36. тез доповідей за матеріалами міжнар. наук.-практ. конф., 5—8 берез. 2008 р. — Д.: Наука та освіта, 2008. — С. 68—71.

² *Тимченко О.М.* Податковий борг в Україні: причини, наслідки, менеджмент: Моногр. — К.: КНЕУ, 2009. — С. 153—165.

³ *Десятнюк О.М.* Моніторинг податкових ризиків: Навч.-метод. посіб. для слухачів Центру підготовки магістрів. — Т.: Воля, 2003. — С. 22; *Бурдина А.А.* Влияние рисков на конкурентоспособность предприятия // Экономический анализ. — 2006. — № 2. — С. 7; *Райзберг Б.А., Лозовский Л.Ш., Стародубцева Е.Б.* Современный экономический словарь. — 5-е изд., перераб. и доп. — М.: ИНФРА—М, 2007. — С. 358.

⁴ *Альгин А.П.* Риск и его роль в общественной жизни. — М.: Мысль, 1989. — С. 40; *Гранатуров В.М.* Экономический риск: сущность, методы измерения, пути снижения: Учеб. пособие. — М.: Дело и сервис, 1999. — С. 7; *Штефаніч Д.А., Вашків П.Г., Попіна С.Ю.* Підприємницький ризик: суть, оцінка та шляхи попередження. — Т.: СМП “АСТОН”, 1995. — С. 7; *Ястремський О.* Основи теорії економічного ризику: Навч. посіб. для студентів економічних спеціальностей ВНЗ. — К.: АРТЕК, 1997. — С. 11.

Оскільки податковий борг (як небажане явище) — це не сплачена у встановлений термін сума податкового зобов'язання, яка й відображає втрати, то логічно досліджувати його, відштовхуючись від класичної теорії ризиків. Звідси ризики несплати податкових зобов'язань можна оцінювати на основі спрощеного і дисперсійного підходів як величини очікуваної невдачі або міри мінливості результату. У сфері оподаткування ризик в абсолютному вираженні може визначатися очікуваною величиною втрат бюджету у зв'язку з несвоєчасною сплатою узгоджених сум податкових зобов'язань. За спрощеного підходу величину ризику бюджетних втрат знайдемо за формулою:

$$W = p_H \cdot x_H,$$

де W — величина ризику;

p_H — імовірність втрат;

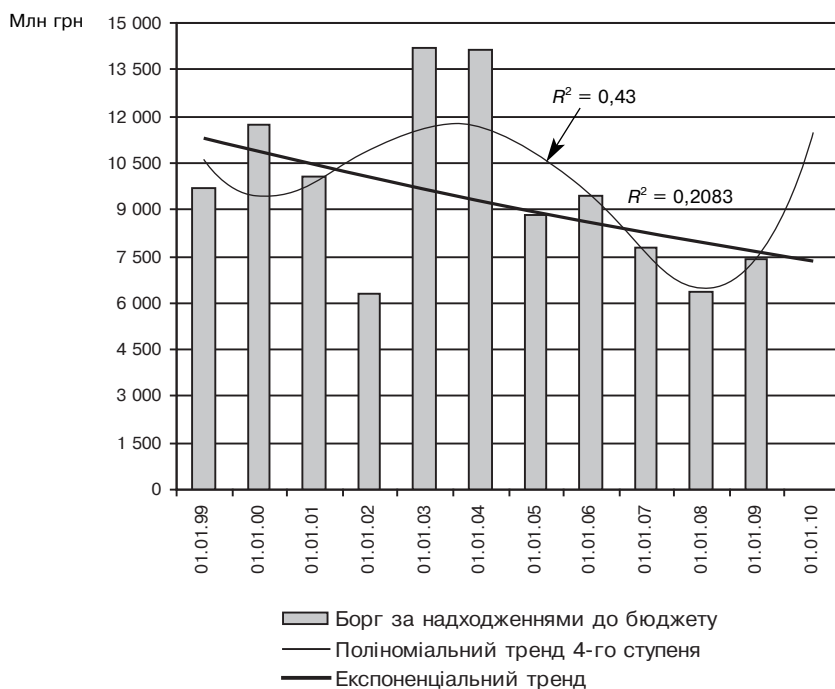
x_H — обсяг втрат.

Усі роки існування України як незалежної держави характеризуються наявністю податкової заборгованості, тобто щороку бюджет втрачає належні йому кошти через несвоєчасну сплату податків. Звідси можна зробити висновок, що імовірність втрат бюджету (небажаної події) дорівнює одиниці. Обсяг цих втрат можна обчислити у різний спосіб, наприклад побудувавши трендове рівняння (рис. 1) методом екстраполяції трендів. Це дозволить порівняти отриманий результат із результатом застосування інших методів.

Підбір трендового рівняння показав, що найкраще хвилеподібну тенденцію в динаміці податкового боргу відображає поліноміальний тренд четвертого ступеня. Виходячи з рівняння тренду прогнозна сума податкового боргу на 01.01.2010 становитиме 11 391 млрд грн, що на 0,8 млрд грн менше за фактичний показник. Разом з тим прогнозувати податковий борг на більш віддалену перспективу на основі даного рівняння недоцільно, оскільки розрахунки показали, що на 01.01.2011 він становитиме майже 20,7 млрд грн. На нашу думку, такий прогноз є нереалістичним, особливо враховуючи, що податківцями застосовуються всі можливі заходи для скорочення його обсягу.

Слід зазначити, що з огляду на специфіку податкових відносин, коли навіть найстійкіші тенденції можуть різко змінитися, прогнозувати податковий борг більше, ніж на один — два роки, не має сенсу. Крім того, виходячи з позицій управління для розробки та вживання заходів, спрямованих на подолання заборгованості, враховується, насамперед, прогнозний показник наступного звітного періоду. Відповідні заходи впливу на фіскальну поведінку платника і стягнення боргу можуть змінити ситуацію, отже, і прогноз на більш віддалений період.

Результат прогнозування, отриманий на основі спрощеної оцінки, буде точним лише за умови стійкої тенденції у динаміці податкового боргу. А в нашому випадку явно вираженої тенденції не спостерігається і значення R^2 свідчить про недостатню надійність даного рівняння тренду для отримання точних результатів.

Джерело: побудовано авторами за даними ДПА України (<http://www.sta.gov.ua>).

Рис. 1. Динаміка податкового боргу в Україні в 1999—2009 роках та його прогноз на 01.01.2010

До речі, прогноз податкового боргу на 01.01.2009, зроблений на основі спрощеного підходу, на 1 млрд грн, а на 01.01.2010 — на 3,2 млрд грн менший від фактичного показника⁵. У цьому зв'язку варто спрогнозувати величину податкового боргу на основі оцінки ризику, яка ґрунтується на всьому спектрі можливих значень податкового боргу. Так, за досліджуваній період двічі спостерігається мінімальне значення податкового боргу на рівні 6,3 млрд грн, тричі — максимальне або близьке до максимального (відповідно, 14,2 і 11,8 млрд грн); у решті випадків податковий борг коливається в діапазоні від 7,4 до 10,1 млрд грн, тобто є близьким до середньої величини, яка становить 9,6 млрд грн (табл. 1).

Отже, ми маємо ситуацію, коли всі можливі значення податкової заборгованості описуються дискретною випадковою величиною $X^- = \{6,3; 9,6; 14,2\}$, а розподіл ймовірностей їх настання $P = \{0,18; 0,55; 0,27\}$. Тоді для оцінки очікуваного податкового боргу визначається середньозважена величина можливих результатів, де ймовірність кожного з них використовується як частота або частка відповідного значення:

$$W = W^- = \sum_{j=1}^3 p_j x_j.$$

⁵ Тимченко О.М. Зазнач. праця. — С. 156.

Таблиця 1. Варіанти оцінки можливої величини податкової заборгованості

Оцінка можливого результату	Прогнозована величина податкового боргу, млрд грн	Значення ймовірності
Песимістична	14,2	0,27
Стримана	9,6	0,55
Оптимістична	6,3	0,18

Звідси, на 01.01.2010 ймовірна величина бюджетних втрат, що виникли через податкову заборгованість, становитиме:

$$W = W^- = 0,18 \cdot 6,3 + 0,55 \cdot 9,6 + 0,27 \cdot 14,2 = 10,25 \text{ млрд грн.}$$

Прогноз буде точнішим, якщо враховувати ймовірність (p) кожного значення окремо, а саме: 7,4 млрд грн — 0,091; 8,8 млрд грн — 0,091; 9,7 млрд грн — 0,091; 9,4 млрд грн — 0,091; 10,1 млрд грн — 0,091; 11,7 млрд грн — 0,091; 7,8 млрд грн — 0,091. У результаті маємо очікувану величину податкового боргу 9,64 млрд грн ($W = W^- = 0,182 \cdot 6,3 + 0,091 \cdot 7,4 + 0,091 \cdot 7,8 + 0,091 \cdot 8,8 + 0,091 \cdot 9,4 + 0,091 \cdot 9,7 + 0,091 \cdot 10,1 + 0,091 \cdot 11,7 + 0,182 \cdot 14,2$). Різниця у розрахунках за першим і другим методами становить 0,61 млрд грн, а різниця розрахункового та фактичного показників — 2,56 млрд грн, або 20 %. Отже, здійснення розрахунків за трьома групами значень боргу, наведеними у табл. 1, є допустимим, але, з огляду на ступінь точності прогнозу, його необхідно доповнювати іншими методами та розрахунками. Слід пам'ятати, що на точність прогнозу на 01.01.2010 суттєвий вплив справила світова фінансова криза.

Ще один підхід до оцінки ризиків дозволяє визначати ймовірну величину втрат з допомогою середньозваженого геометричного значення. Цей показник є центром групування можливих величин податкового боргу. Оскільки в нашій ситуації ймовірний обсяг податкової заборгованості є дискретною величиною, то середньозважене геометричне визначається за формулою:

$$G(X) = \prod_{j=1}^n x_j^{p_j}.$$

Отже, на 01.01.2010 ймовірні бюджетні втрати через несвоєчасну сплату податків становитимуть:

$$W = W^- = 6,3^{0,18} \cdot 9,6^{0,55} \cdot 14,2^{0,27} = 7 \text{ млрд грн.}$$

При врахуванні кожного значення окремо маємо:

$$W = W^- = 6,3^{0,182} \cdot 7,4^{0,091} \cdot 7,8^{0,091} \cdot 8,8^{0,091} \cdot 9,4^{0,091} \cdot 9,7^{0,091} \cdot 10,1^{0,091} \cdot 11,7^{0,091} \cdot 14,2^{0,182} = 9,3 \text{ млрд грн.}$$

Спроба спрогнозувати податковий борг на основі оцінки ризику як модального значення міри невдачі не дала результату. Як відомо, модою є значення показника, яке найчастіше зустрічається в динамічному ряді, тобто є найімовірнішим. Щороку за досліджуваний період розмір податкового боргу характеризувався різними значеннями, отже, визначити моду виявилось неможливим.

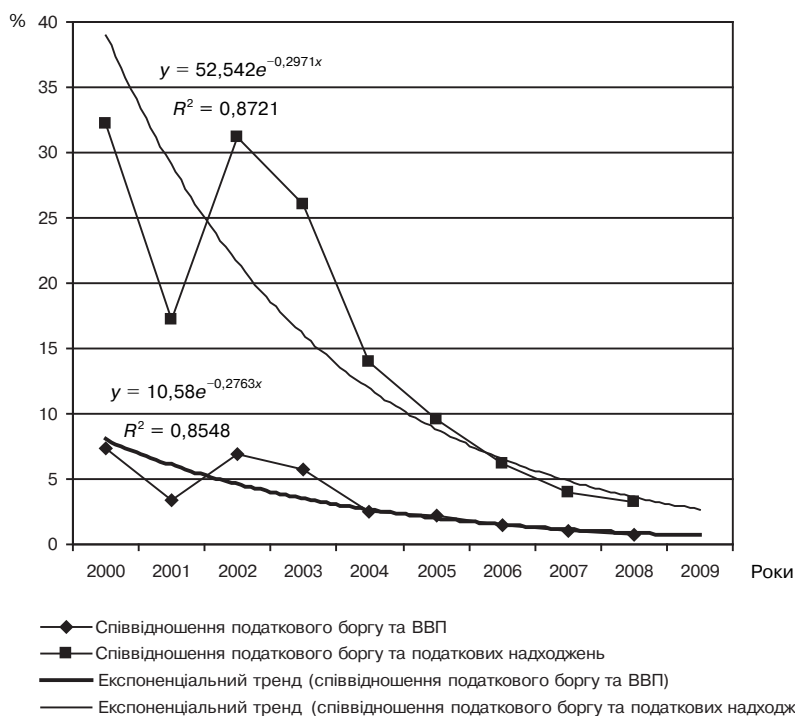
Ураховуючи істотну різницю між мінімальним, середнім і максимальним значеннями величини податкового боргу за досліджуваний період, ризик недонадходжень до бюджету варто оцінювати як міру мінливості результату, тобто встановити міру розсіювання значень податкового боргу від їх центра групування. У ролі останнього можна використовувати математичне сподівання, яке, за нашими розрахунками, становить 10,25 млрд грн. Міра розсіювання визначається як середньозважене модуля відхилення показника податкового боргу за відповідний період від математично очікуваного. Виходячи з наших даних маємо: $0,18 \cdot |6,3 - 10,25| + 0,55 \cdot |9,6 - 10,25| + 0,27 \cdot |14,2 - 10,25| = 1,44$ млрд грн.

Отриманий результат свідчить про те, що прогнозована величина податкового боргу на 01.01.2010 може бути на 1,44 млрд грн більшою або меншою від математично очікуваної, тобто становити від 8,81 до 11,7 млрд грн. Розрив у прогнозних величинах податкового боргу збільшиться, якщо здійснити оцінку ризику на основі дисперсійного підходу. У нашому випадку середньоквадратичне відхилення становить 2,76 млрд грн. Отже, мінімальна та максимальна прогнозні величини податкового боргу дорівнюватимуть, відповідно, 7,49 та 13,01 млрд грн. Така ситуація ускладнює прийняття управлінських рішень, оскільки не зрозуміло, в якому напрямі розвиватиметься динаміка податкової заборгованості. Якщо виходити з циклічності, яка простежується протягом досліджуваного періоду, то слід очікувати збільшення податкового боргу.

Прогнозування податкового боргу на основі абсолютної оцінки податкових ризиків не дає однозначного результату, тому розглянемо можливість використання відносних показників. У відносному вираженні ризик визначається як величина втрат, віднесена до певної бази. У нашому випадку такою базою можуть бути номінальний ВВП, податкові надходження, величина потенційних надходжень до бюджету (тобто фактичні податкові надходження плюс втрати бюджету). Частку несплачених податків у ВВП та співвідношення податкового боргу і податкових надходжень характеризують дані, наведені на рис. 2.

Так, динаміка обох показників має аналогічну тенденцію, тобто починаючи з 2002 року вони демонструють зниження, що не збігається з характером динаміки абсолютної суми податкового боргу (рис. 1). За умови збереження такої тенденції фактична величина податкової заборгованості на 01.01.2010 мала б становити близько 7 млрд грн як за розрахунками частки податкового боргу у ВВП (1062 млрд грн \cdot 0,67 %), так і за співвідношенням податкового боргу і податкових надходжень (1062 млрд грн \cdot 23,9 % \cdot 2,69 %).

На нашу думку, можливий також варіант прогнозування на основі оцінки коефіцієнта бюджетних втрат. Останній розраховується як частка податкового боргу в податкових надходженнях, які надійшли б до бюджету за умови своєчасної сплати узгодженої суми податкових зобов'язань. Розрахунок коефіцієнта бюджетних втрат подано в табл. 2.

Джерело: побудовано авторами за даними ДПА України (<http://www.sta.gov.ua>), Міністерства фінансів України (<http://www.minfin.gov.ua>), Міністерства економіки України (<http://www.me.gov.ua>).

Рис. 2. Динаміка відносних показників податкового боргу

Таблиця 2. Коефіцієнт бюджетних втрат

Рік	Податкові надходження, млрд грн	Податковий борг, млрд грн	Потенціальні надходження, млрд грн	Коефіцієнт бюджетних втрат
2000	31,30	10,07	41,37	0,24
2001	36,70	6,32	43,02	0,15
2002	45,40	14,17	59,57	0,25
2003	54,32	14,20	68,52	0,21
2004	63,16	8,80	71,96	0,12
2005	98,07	9,40	107,47	0,09
2006	125,74	7,80	133,54	0,06
2007	161,26	6,30	167,56	0,04
2008	227,16	7,30	234,46	0,03
2009	208,07	12,20	220,27	0,06

Джерело: розраховано авторами за даними ДПА України (<http://www.sta.gov.ua>).

Виходячи з плану податкових надходжень на 2009 рік та коефіцієнта бюджетних втрат на рівні 2008 року величина податкового боргу на 01.01.2010 за відсутності впливу фінансової кризи мала б становити 7,61 млрд грн. Аналогічні ретроспективні прогнозні розрахунки, здійснені на 01.01.2009, показали, що на цю дату податковий борг повинен дорівнювати 7,42 млрд грн, а фактично був 7,3 млрд грн

(відхилення 1,6 %). Це свідчить про досить високу точність прогнозу, зробленого за даним підходом. Порівняємо отримані різними методами результати прогнозування податкового боргу (табл. 3).

Таблиця 3. Прогнозна і фактична величини податкового боргу на 01.01.2010

Метод прогнозування	Сума податкового боргу, млрд грн
Спрощений підхід (на основі трендового рівняння)	11,39
Ризик як величина очікуваної невдачі	9,64
Ризик як середньозважене геометричне значення економічного показника	9,3
Ризик як міра мінливості результату	від 8,15 до 12,6
Дисперсійний підхід	від 7,62 до 13,22
Ризик у відносному вираженні:	
— як частка податкового боргу у ВВП	7,12
— як співвідношення податкового боргу з податковими надходженнями	6,83
— як частка бюджетних втрат	7,61
Фактична величина податкового боргу	12,2

Наведені дані свідчать, що більш точним виявився прогноз, зроблений на основі оцінки ризику як міри мінливості результату та дисперсійного підходу.

Здійснюючи прогнозування на 01.01.2011, не можна оминати питання причин заборгованості⁶, адже прогноз буде прийнятним за умови, коли джерела ризиків податкового боргу суттєво не зміняться. Враховуючи, що йдеться про не внесену в установлений термін узгоджену суму податкового зобов'язання, причиною боргу слід вважати відсутність коштів на рахунках платника, що, у свою чергу, може бути обумовлене дебіторською заборгованістю, прорахунками у фінансовому менеджменті з боку платників, кризовими явищами в економіці. З огляду на короткий прогнозний період (один рік), зазначені фактори залишаться основними генераторами ризику податкового боргу. Отже, сподіватися на істотне зниження заборгованості можна лише за умови підвищення ефективності управління податковим боргом.

Прогнозну величину податкової заборгованості на 01.01.2011 подано в табл. 4.

Враховуючи, що точність прогнозу на основі оцінки ризику як міри мінливості результату підтвердилася, вважаємо, що величина податкового боргу на 01.01.2011 знаходитиметься в діапазоні від 8,0 до 11,5 млрд грн. Прогнозуючи суму податкового боргу, слід встановити, до якої зони ризику потрапляє прогнозована величина. При виокремленні зон ризику збитковості необхідно виходити з тих, які застосовують на підприємстві.

Безризикова зона — це зона, в якій втрати не очікуються або спостерігається перевищення прибутку, тобто податковий борг відсутній.

Зона припустимого ризику — це ділянка, у межах якої даний вид підприємницької діяльності зберігає свою доцільність, втрати мають місце, але є меншими

⁶ Тимченко О.М. Джерела ризиків податкового боргу // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. — 2009. — № 4. — С. 145—155; Тимченко О.М. Фактори впливу на стан податкової заборгованості в Україні // Держава та регіони. — 2009. — № 5. — С. 146—153. — (Сер.: Економіка та підприємництво).

Таблиця 4. Прогнозна величина податкового боргу на 01.01.2011

Метод прогнозування	Сума податкового боргу, млрд грн
Ризик як величина очікуваної невдачі	$6,3 \cdot 0,17 + 9,06 \cdot 0,5 + 13,06 \cdot 0,33 = 10,17$ $0,167 \cdot 6,3 + 0,083 \cdot 7,4 + 0,083 \cdot 7,8 + 0,083 \cdot 8,8 + 0,083 \cdot 9,4 +$ $+ 0,083 \cdot 9,7 + 0,083 \cdot 10,1 + 0,083 \cdot 11,7 + 0,083 \cdot 12,2 +$ $+ 0,167 \cdot 14,2 = 9,82$
Ризик як середньозважене геометричне значення економічного показника	9,89 (9,45)*
Ризик як міра мінливості результату	від 8,06 до 11,62 (тобто $9,84 \pm 1,78$) $0,17 \cdot 6,3 - 9,84 + 0,5 \cdot 9,6 - 9,84 + 0,33 \cdot 13,06 - 9,84 =$ $= 1,78$
Дисперсійний підхід	від 7,1 до 12,58 (тобто $9,84 \pm 2,738$)
Ризик у відносному вираженні: — як частка податкового боргу у ВВП — як частка бюджетних втрат	14,4** (1083,1 · 1,33 %) 14,8 (1083,1 · 22,8 % · 0,06)

* Розрахунки здійснювалися засобами MS Excel.

** Прогноз ВВП на 2010 рік становить 1083,1 млрд грн (Постанова КМУ “Про схвалення основних прогнозних макропоказників економічного і соціального розвитку України на 2010 рік” від 12.09.2009 № 973).

від очікуваного прибутку, тобто навіть за наявності податкового боргу спостерігається виконання бюджету.

Зона критичного ризику — це ділянка, яка характеризується можливістю втрат, що перевищують розмір очікуваного прибутку аж до величини розрахункового виторгу — суми витрат і прибутку. Стосовно податкового боргу це означає, що невиконання платниками зобов'язань перед бюджетом призводить до невиконання бюджету, але величина бюджетного дефіциту є контрольованою.

Зона катастрофічного ризику — це ділянка втрат, що перевищують критичний рівень, а їх максимум може досягти величини, яка дорівнює майновому стану підприємства. Для держави катастрофічний ризик означає, що зростання податкового боргу призводить до перевищення розміром бюджетного дефіциту допустимого рівня.

Проаналізуємо, в якій зоні знаходиться ризик податкового боргу в Україні (табл. 5). Порівняємо бюджетний дефіцит і показники виконання бюджету (при цьому коректніше використати показники, що характеризують борг за доходами бюджету, а не лише податковий борг).

З наведених у табл. 5 даних можна зробити висновок, що у 2000—2003 роках податковий борг знаходився у припустимій зоні ризику. Адже, незважаючи на його наявність у 2000 та 2001 роках, бюджет було виконано як за доходами, так і за видатками, а у 2000-му навіть спостерігався профіцит бюджету. У 2002 році, незважаючи на невиконання бюджету за видатками, спостерігався профіцит, який був би ще більшим, якби борг було погашено. У 2003 році, попри невиконання бюджету за доходами, було перевиконано видаткову частину бюджету, і якби борг було погашено, то мав би місце профіцит бюджету. З 2004 року податковий борг перемістився до зони критичного ризику, оскільки бюджет стабільно не виконується

Таблиця 5. Зона ризику податкового боргу у 2000—2009 роках, млн грн

Показник	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Борг за доходами бюджету	10 069,3	6 314,9	14 172,0	14 130,9	8 888,7	9 418,4	7 806,4	6 340,1	7 384,0	12 200,0
Виконання бюджету за доходами	+6 494,9	+2 021,1	+2 695,6	-123,1	+159,8	-1 600,8	+2 836,6	+2 349,2	-6 787,1	-51 729,5
Виконання бюджету за видатками	+5 825,6	+61,6	-4 993,7	+7 744,1	-4 898	-7 728,2	-9 217,9	-11 887,2	-22 061,3	-50 492,5
Бюджетний дефіцит	-969,3	593,4	-1 635,4	506,7	11 009	7 806,3	3 700,8	7 701,7	14 183,1	34 432,3
Зона припустимого ризику	+	+	+	+						
Зона критичного ризику					+	+	+	+	+	+

Джерело: розраховано авторами за даними ДПА України (<http://www.sta.gov.ua>) та Міністерства фінансів України (<http://www.minfin.gov.ua>).

за видатками, до того ж рівень його невиконання щороку збільшується. Розвиток цієї тенденції може призвести до зростання бюджетного дефіциту понад допустимий рівень (2—3 % від ВВП), що, зокрема, спостерігається за результатами 2009 бюджетного року (дефіцит на рівні 3,8 % ВВП). Отже, величина податкового боргу перебуває на межі зони катастрофічного ризику. З огляду на це важливим напрямом подальшої наукової розробки проблеми податкового боргу є оцінка перспектив його мінімізації та пошук шляхів удосконалення технологій управління податковим боргом.